

Оригінал

29.12.2023р

Лозовій Ользі Миколаївні
вченої ради

ДФ 26.133.053

з.ч.к. проф.
Сергєєв О.П.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.053
у Київському університеті
імені Бориса Грінченка,
доктору психологічних наук, професору,
завідувачу кафедри психології особистості
та соціальних практик Факультету
психології, соціальної роботи
та спеціальної освіти
Оксані СЕРГЄЄНКОВІЙ

Рецензія

Лозовій Ользі Миколаївні, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри практичної психології Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка на дисертаційну роботу Лигомини Тетяни Анатоліївни «Соціально-психологічні чинники формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

1. Актуальність дисертаційного дослідження

Проблема іміджу досить активно розробляється у вітчизняній психології та суміжних науках, суттєво збагачуючи, зокрема, такі наукові галузі, як психологія професійної діяльності та свідомості, психологія образу, соціальна психологія впливу, рольова теорія особистості та ін. Водночас бракує досліджень, присвячених аналізу окремих аспектів професійної іміджелогії, зокрема, іміджу практичних психологів. З огляду на вищевикладене, актуальність теми дисертації Т.А. Лигомини «Соціально-психологічні чинники формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти» можна вважати цілком обґрунтованою. Актуалізована у дослідженні проблематика, без сумніву, викличе зацікавленість у сучасній психологічній науці.

2. Наукова новизна результатів дисертації

Новизна та достовірність наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, мають своїм підґрунтям використання теоретичних здобутків вітчизняних в закордонних учених, які досліджували дану проблематику, дванадцять публікацій авторки у провідних наукових виданнях та апробацію результатів шляхом їх обговорення на науково-практичних конференціях. Авторську модель формування професійного іміджу практичного психолога можна розглядати як нове знання в науці. В цілому, заслуговує на схвалення ціла низка результатів дослідження, зокрема, розробка систему підходів, спрямовану на формування позитивного професійного іміджу практичного психолога та підвищення рівня обізнаності аудиторії іміджу щодо особливостей професійної діяльності практичного психолога закладу освіти.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Рецензована дисертація вирізняється гармонійним поєднанням науково-теоретичної глибини розробки проблематики з практичною спрямованістю вирішуваних автором завдань. Теоретичне значення роботи особливо оприявлене у визначенні змісту і психологічних особливостей формування професійного іміджу, в обґрунтуванні соціально-психологічних чинників, що впливають на формування іміджу психолога, у виявленні критеріїв та показників готовності практичних психологів закладів освіти до формування власного професійного іміджу. Створена авторська модель формування професійного іміджу практичного психолога, яка містить в собі структурні компоненти професійного іміджу психолога: особистісний, професійний, іміджевий, рефлексивний та соціальний, визначна тим, що поєднує в собі переваги попередніх парадигм і є їх логічним продовженням.

Практичний зміст розв'язуваних у даній галузі завдань тісно пов'язаний з освітнім процесом у вищій школі. Так, навчально-методичні напрацювання Т.А. Лигомини можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти, під час розробки відповідної навчально-методичної літератури, написання наукових досліджень з означеної проблематики

4. Наукова обґрунтованість результатів дисертації

Логічне обґрунтування результатів дослідження дозволяє вбачати у рецензованій праці можливість змістовного заповнення наявної нині прогалини у знанні глибинної природи образу та іміджу професіонала – важливих аспектів діяльності практичного психолога закладу освіти в контексті модернізації системи освіти та однієї з умов покращення професійних результатів.

Авторка, використовуючи поняттєво-категоріальний апарат і методики із високими психометричними властивостями, доводить, що до формування професійного іміджу практичного психолога залучена така глибинна психологічна структура особистості, як професійна «Я-концепція», яка є внутрішнім рушієм для формування іміджу.

Не викликає сумніву і практичне значення одержаних результатів. Основні положення, викладені в дисертації, можуть слугувати науковою основою для підвищення кваліфікації практичних психологів системи освіти в закладах післядипломної освіти.

Систематизовані й узагальнені положення, фактологічний матеріал, джерельна база мають цінність для подальших наукових розвідок, зокрема, у розробці психодіагностичного інструментарію, спрямованого на дослідження професійного іміджу, а також комплексної системи підходів до вивчення та формування професійного іміджу як практичних психологів, так і представників інших соціономічних професій.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та опанування здобувачем методологією

Добір авторкою методів і застосування діагностичних методик забезпечує досягнення і реалізацію поставлених у дослідженні завдань. Адаптовано і апробовано три методики: анкету «Формування та моделювання професійного іміджу практичного психолога» (О. Перелигіна), «Опитувальник діагностики інтегрального задоволення іміджем» (О. Перелигіна) та методику «Професійні позиції» (Л. Шнейдер). Апробовані методики перевірено на надійність та

валідність. Визначення теоретичних положень і наповнення їх психологічним змістом стало можливо завдяки вмілому використанню методів математичної статистики у сукупності факторного та кореляційного аналізів. Узагальнення, викладені автором у висновках, свідчать про досягнення мети та вирішення поставлених дослідницьких завдань. Рівень аналізу досліджуваної проблеми, глибина теоретичних узагальнень, створених дисертанткою, логіка та послідовність викладеного матеріалу у дисертації та наукових публікаціях здобувачки свідчать про її високий науково-теоретичний рівень, опанування методологією наукової діяльності та глибоке проникнення у досліджувану проблему. Отже, дисертанткою успішно намічено й виконано основні дослідницькі вектори й завдання щодо різнобічного вивчення сутнісних характеристик, типології, структури професійного іміджу, психологічних механізмів його прояву та формування.

6. Апробація результатів дисертації

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на восьми міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Дисертанткою проведено адаптацію й апробацію психодіагностичного інструментарію для дослідження професійного іміджу практичних психологів. Основні результати дослідження повно висвітлені у 13 наукових працях. Авторкою проведена належна робота з упровадження одержаних результатів у практику роботи закладів вищої освіти та в системі післядипломної освіти м. Києва.

7. Структура та зміст дисертації

Дисертаційна робота Т.А. Лигомини має чітку логіку побудови, коректно сформульований науковий апарат, доцільну структуру, що гармонійно поєднує в собі теоретичний та емпіричний компоненти.

Вступ дисертації містить всі необхідні компоненти: Завдання рецензованого дослідження цілком відповідають визначеній проблематиці та меті, коректно сформульовано об'єкт та предмет дослідження, визначена методологічна та теоретична основа дослідження, представлені методи

дослідження, виокремлено наукову новизну отриманих результатів, визначено їхнє практичне значення, показано, де і як були апробовані та опубліковані результати дисертаційної роботи.

Текст першого розділу дисертації демонструє не лише наукову ерудицію дисертантки, але її вміння теоретично мислити, творчо, критично й конструктивно осягати здобутки інших науковців, виробляти своє бачення проблеми. Мета представленого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричній перевірці соціально-психологічних чинників, що впливають на формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти. Розглянуто основні підходи до розуміння понять «професійна діяльність», «імідж», та «професійний імідж». Важливим методологічним здобутком є визначення Т.А. Лигоміною сутності поняття «професійний імідж практичного психолога закладу освіти». В цілому, матеріали теоретичної частини свідчать про ґрунтовне опрацювання дисертанткою значної кількості наукових праць із досліджуваної проблеми

Другий розділ роботи достатньо повно представляє методологічні та організаційні засади дослідження, обґрунтовано подає опис інструментарію, його методологічну доцільність. Кількість досліджуваних, адекватні психологічні та математико-статистичні методи опрацювання даних дають підставу вважати дослідження методологічно вивіреною та зрілим

Привертають на себе увагу такі висновки емпіричної частини дослідження: у досліджуваних переважає внутрішня мотивація до професійної діяльності, а саме прагнення повної самореалізації в професії, що лягає в основу діяльності з формування професійного іміджу. За результатами факторного аналізу мотиваційних та оцінних характеристик іміджу було виокремлено два фактори: F1 – задоволення іміджем і професіоналізм та F2 – самореалізація та розвиток у професійній діяльності.

Науковий інтерес викликає зміст третього розділу дисертації, де доведено ефективність застосування тренінгової програми, підгрупової та індивідуальної роботи з формування професійного іміджу практичних психологів системи освіти. У респондентів підвищився рівень обізнаності у сфері іміджу, мотивації

до саморозвитку і самовдосконалення, що є основою у творенні іміджу, сформувалися навички творення та підтримки власного професійного іміджу.

Висновки роботи сформульовано чітко та лаконічно, в них представлені загальні досягнення авторки та її внесок у розв'язання поставленої в дослідженні проблеми. Додатки та список використаних джерел оформлені згідно зі встановленими правилами та містять потрібну довідкову інформацію.

8. Дотримання академічної доброчесності

Викладені у дисертації Т.А. Лигомини положення й ідеї є обґрунтованими, самостійними, оригінальними. Аналіз тексту дисертаційного дослідження дозволяє констатувати дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності в повному обсязі. Використання ідей, результатів і текстів інших дослідників мають посилання на відповідне джерело. Фактів наявності текстових запозичень і порушень академічної доброчесності не виявлено.

9. Дискусійні положення та зауваження

Розглянувши текст дисертаційного дослідження Т.А. Лигомини, вважаємо за можливе зробити такі зауваження:

1. У структурі мотиваційних і оцінних чинників формування іміджу факторний аналіз показав наявність двох рясно наповнених факторів без виділення дисперсії. Застосування критерію Кайзера для виділення кількості необхідних факторів, на наш погляд, спричинило мінімізацію і сплющення шуканої структури феномену. За умови використання критерію кам'янистого осипу структура феномену, вірогідно, мала би більш деталізований характер.
2. Подеколи в тексті дисертації спостерігається дещо перебільшена інтерпретація отриманих результатів, як от: «теплішими стали взаємини в педагогічних колективах та з практичним психологом, зокрема» (с.166), «налагодилась співпраця між батьками, педагогами і психологом» (с.170). Вважаємо, що такі констатації потребують додаткових, статистично доказових, вимірювань.

3. У підрозділі 3.2. бажано було б навести якісні та кількісні характеристики програми щодо таких груп її учасників, як педагоги, адміністрація закладів освіти та батьки – вік і стать учасників, кількість проведених зустрічей, часовий розподіл в межах занять, пропорції тих чи інших методів роботи.
4. Мають місце окремі похибки в оформленні та коментарях до таблиць і рисунків. Наприклад, дублювання позначок % у стовпцях і рядках на рисунках 2.3; 2.4; 2.5; 3.2; 3.3; повторення цифрових даних таблиці 3.3 у тексті, розташованому безпосередньо під нею.

Проте, зазначені зауваження не спростовують високої оцінки дисертаційного дослідження, а певною мірою доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та теоретичної значущості проблеми, піднятої та розв'язаної в ході проведеного дослідження.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації

За актуальністю, методологічними підходами та методичним рівнем, обсягом проведених досліджень, теоретичним і науково-практичним значенням дисертаційна робота Лигомини Т.А. є самостійним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, яке демонструє наукову новизну, теоретичне та практичне значення, нові науково обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати та вирішує актуальне завдання у сфері психології – визначення характерних особливостей та чинників формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити загальний висновок, що дисертаційна робота Лигомини Тетяни Анатоліївни на тему «Соціально-психологічні чинники формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти» є значним внеском у розроблення сучасних проблем психології, як за змістом, так і за оформленням відповідає вимогам п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки

від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології
Факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

Ольга ЛОЗОВА

